

Órigenész két homíliája az Énekek Énekéről Hieronymus (Jeromos) fordításában.

Előszó

A szent életű Damasus püspöknek Hieronymus.

Amíg a Szentírás más könyveink értelmezésében Órigenész mindenki más fölülmúlt, addig az Énekek Énekének magyarázatával önmagát múlta fölül. Mert kereken tíz kötetben, amelyeknek terjedelme majdnem eléri a húszezer sort, olyan nagyszerűen és világosan tárgyalta előbb a Hetven tudós fordítását, majd Aquiláét, Symmachusét, Theodotionét és végül azt az ötödik fordítást, amelyet állítása szerint az actiumi tengerparton talált, hogy már ebből is nyilvánvaló számomra: őbenne beteljesedett a kijelentés: „Engemet bevitt hálótermébe a király.” E művét végül is mellőzöm, mert sok időbe, fáradságba és költségbe kerülne, ha ilye nagy munkát méltóképpen latinra fordítanék. Azt a két értekezést azonban, amelyet kezdők számára érthető köznyelven írt, lefordítottam, nem választékosságra, hanem hűségre törekedve. Értelmezéseiből csak ízelítőt adok neked, nem egész ebédet, hogy megsejthesd, milyen értékesek nagyszabású könyvei, ha rövid írásai ennyire elnyerik tetszésünket.

Első homília

I. Ahogy megtanultuk Mózesről, hogy nemcsak szent van, hanem szentek szentje is, és nemcsak szombat van, hanem szombatok szombatja is, úgy most megtudjuk Salamon írásaiból, hogy nem csak énekek vannak, hanem Énekek Éneke is. Ámbár boldog az is, aki belép a szentélybe, de még boldogabb az, aki a szentek szentjébe lép be. Boldog az, aki megünnepli a szombatot, de még boldogabb az, aki a szombatok szombatját ünnepli meg. Ugyanígy boldog az, aki érti és énekliz az éneket, hiszen csak ünnepeken énekelünk, de még sokkal boldogabb az, aki az Énekek Énekét énekliz. De amiként annak, aki belép a szentélybe, még többre van szüksége ahhoz, hogy beléphessen a szentek szentjébe, és annak, aki megünnepli a szombatot, amelyet az Úr rendelt népének, sokkal többre van szüksége ahhoz, hogy a szombatok szombatját ünnepelje meg, akként nehezen lehet találni olyan embert, aki bár megismerte mindazokat az énekeket, amelye a Szentírásban található, képes felemelkedni az Énekek Énekéhez.

Ki kell lépned Egyiptomból, és kilépve Egyiptom földjéről, át kell menned a Vörös-tengeren, hogy elénekelhesd az első éneket: „Magasztalom az Urat, mert dicsőség övezi.” Ámbár elénekelted már az első éneket, de még messze vagy az Énekek Énekétől. Járd végig lelkedben a sivatag földjét, amíg el nem érsz ahhoz a kúthoz, amelyet a királyok ástak, hogy ott elénekelj a második éneket. Ezután menj a Szentföld közelébe, és a Jordán partján állva énekelj el Mózes énekét: „Halljátok, egek, szólni szándékozom, a föld figyeljen ajkaim szavára.” Majd ismét harcolnod kell Iézusuz (Jahósua/Józsue) vezetése alatt, s az örökös jogán birtokba kell venned a Szentföldet, hogy a méh prófétáljon neked, hogy a méh ítéljen meg téged, mert Debbóra azt jelenti, hogy méh. Akkor majd elénekelheted azt az éneket is, hogy amelyik a Bírák könyvében található. Ezután felemelkedhetsz a Királyok könyvéhez, és eljuthatsz ahhoz az énekhez, amelyet Dávid akkor énekel, amikor megszabadult minden ellenségének kezéből, és Saul kezéből is, és ezt mondta: „Az Úr az én erősségem, és az én bátorságom, és az én menedémem és az én megszabadítóm.” Azután el kell jutnod Izaiáshoz, hogy vele együtt zengjed: „Elénekelem szerelmesemnek szőlőm énekét.” Ha mindezt végigjártad, lépj magasabbra, hogy a vőlegénnyel együtt illő lélekkel énekelhesd az Énekek Énekét.

Bizonytalanságban vagyok afelől, hogy hány szereplője van a műnek. Imáitok segítségével azonban, az Úr sugalmazása nyomán négy szereplőt vélek találni benne: a vőlegényt és a menyasszonyt, hajadonokat, akik a menyasszonnyal, és ifjak csoportját, akik a vőlegénnyel

vannak. Egyes mondatok a menyasszony szavai, mások a vőlegényéi, némelyeket a hajadonok mondanak, másokat pedig a vőlegény társai. Hiszen úgy illik, hogy a menyegzőkön a menyasszony mellett sok hajadon van, a vőlegényt pedig ifjak tömege veszi körül. Egyik szereplőt se keresd azonban odakinn, azok körén kívül, akiket az Evangélium tanítása megváltott. A vőlegényt értelmezd Krisztusnak, a szeplő és ránc nélküli menyasszonyt pedig az Egyháznak. Róla szól az Írás: „Fényessé akarta tenni az Egyházat, amelyen sem szeplő, sem ránc, sem egyéb efféle nincsen, hanem szent és szeplőtelen.” Azok pedig, akik hívők ugyan, de nem olyanok, amilyent a fenti szavak kívánnak, mégis valamiképpen – úgy látszik – elérték az üdvösséget, róluk tudd meg, ők a hívek lelkei, ők a menyasszony társnői. A vőlegénnyel levő férfiakat pedig értelmezd angyaloknak és tökéletessé vált férfiaknak. Ezért tűnik nekem úgy, hogy négy rend van itt: a vőlegény és a menyasszony és két egymásnak felelgető kórus; a menyasszony a leányokkal énekel, a vőlegény pedig a társaival.

És amikor megértetted ezt, hallgasd meg az Énekek Énekét, és igyekezzél megérteni azt, és mondd te is azokat a szavakat, amelyeket a menyasszony mond, hogy meghallhasd azt, amit a menyasszony is hallott. Ha pedig nem mondhatod a menyasszonnyal együtt azt, amit ő mond, legalább arra törekedjél, hogy a vőlegény társaival legyél, hogy halljad azt, amit a menyasszonynak mondanak. Ám ha hozzájuk sem érsz fel, légy azokkal a lányokkal, akik a menyasszony örömeinek részesei.

Hát ezek a szereplők ebben a könyvben, mely egyszersmind dráma és nászének; ebből vették át a pogányok is a nászalt, s terjedt el ez a műfaj. Az Énekek Éneke ugyanis nászének. Először a menyasszony szólal meg: még el sem hangzik a kérése, és máris meghallgatásra talál. Látja, hogy jelen van a vőlegény, és látja, hogy a saját kíséretében ott vannak a hajadonok. Azután a vőlegény válaszol neki, a vőlegény szavai után pedig, amíg az a menyasszony sorsáért aggódik, a társai válaszolnak. Amíg a vőlegény a hálótermében várakozik és megszabadul bánatától, valami ékszer készítének a menyasszonynak. De most már idézzük azokat a szavakat, amelyek először a menyasszony kérését tolmácsolják.

2. „Csókoljon meg a szája csókjával engem!” E szavak értelme a következő: Még meddig küld a jegyesem Mózesen keresztül csókokat nekem, még meddig a prófétákon keresztül? Az ő arcát akarom már érinteni. Ő maga jöjjön el, ő maga ereszkedjék le. Kéri tehát a vőlegény Atyját, és így szól hozzá: „Csókoljon meg a szája csókjával engem!” És mivel olyan, hogy beteljesedhetik rajta az a prófétai mondás: „Még beszélsz, de máris mondom: Íme, itt vagyok”, a vőlegény Atyja meghallgatja a menyasszonyt, elküldi Fiát. A menyasszony, amikor megpillantja őt, akinek az eljövételét kérte, abbahagyja a kérést, és szemtől szembe mondja neki: „Mert bornál jobb a melled, és keneted illata fölülmúl minden illatot.” A vőlegény tehát az Atya által elküldött Krisztus, aki illatozva jön menyasszonyához, és róla szól az Írás: „Szeretted az igazságosságot, gyűlölöd a törvényteleniséget, ezért kent fel téged Isten, a te Istened az öröm olajával, társaid előtt.” Ha megérint a jegyesem, én is jó illatú leszek, én is megkenekedem kenetével, mert kenetei eljutnak hozzám, hogy elmondhassam az apostollal: „Mert Krisztus jó illata vagyunk mindenütt”. Mi pedig miközben halljuk ezt, még mindig bűnöktől és hibáktól bűzlünk. Bizony a bűnbánó próféta rólunk beszél: „Sebim elüszkösödtek és elmérgesedtek, balgaságom miatt”. A bűn rossz szagú, az erény kenetektől illatozik. Fajairól olvashatsz a kivonulás könyvében. Mert ott megtalálhatod a mirhát, az onyxot, a galbánomot, és a többi. Mindezek elégetésre szolgálnak. Ezért a kenetkészítő munkájához különféle illatos anyagok kellenek, például nárdus és mirha. Isten, aki az eget és a földet teremtette, így beszél Mózeshez: „Eltöltöttem őket a bölcsesség és értelem szellemével, hogy a kenetkészítők munkáját végezhesék.” Az illatkészítők is Istentől tanulnak.

Ha nem szellemileg értelmezzük ezeket a dolgokat, akkor bizony drámának tekinthetők. Ha nincs bennük valami titok, bizony, méltatlanok Istenhez. Annak tehát, aki szellemileg érti a Szentírást, vagy nem érti ugyan, de érteni vágyik, minden erejével arra kell törekednie, hogy ne

test és vér szerint éljen, hanem ezáltal méltóvá válhassék a szellemi titkokra, sőt – hogy kissé merészebben fejezzem ki magam – szellemi vággyal és szerelemmel. Mert hát létezik szellemi szerelem is. Amiként van ugyanis testi étel, úgy van szellemi is, és ahogy más a testi ital, úgy más a szellemi is. Ugyanígy: van bizonyos testi szerelem, amely a sától származik, de van szellemi is, amely Istentől nyeri kezdetét. Ám senki sem lehet mind a két szerelemé. Ha a test szeretője vagy, nincs meg benned a szellemiek szerelme. Majd ha minden testit megvetted – nem csak a testet és vért értem ezen, hanem a pénzt és vagyont, sőt magát a földet és magát az eget is (mert bizony ezek is mulandók) –, ha majd mindezeket megvetted, és szellemed nem ragaszkodik egyikhez sem, és nem tart vissza valamiféle bűn iránt szeretet sem, akkor leszel képes befogadni a szellemi szerelmet.

Mindezt azért mondom el, mert alkalom adódik arra, hogy szóljak néhány szót a szellemi szerelemről. Hasznunkra válik tehát, ha megfogadjuk Salamon tanácsát, vagyis sokkal inkább azt, aki Salamon szavaiból szólt a bölcsességről, mondván: „Szeresd őt, és megőriz téged, öleld magadhoz, akkor majd fölemel, tiszteld őt, hogy átkaroljon.” Van valamiféle szellemi ölelés. Ó, bárcsak megadatna, hogy bennem a menyasszonyt a vőlegény szorosabb öleléssel fogja át, hogy én is elmondhassam azt, ami e könyvben található: „Bal keze a fejem alatt, és jobb keze meg fog ölelni engem”.

3. „Csókoljon meg” tehát „a szája csókjával engem”. A Szentírás jellegzetes vonása, hogy felszólító módot használ az óhajtó mód helyett, például: „Mi Atyánk, ki vagy a mennyekben, szenteltesd meg a te neved” ehelyett: „Bárcsak megszenteltetnék”. A jelen esetben is így van: „Csókoljon meg a szája csókjával engem!” ehelyett: „bárcsak megcsókolna”.

Ezután megpillantja a vőlegényét, aki kenetektől illatosan érkezik. Nem is jöhetett másképpen a menyasszonyához, és nem is illett volna, hogy az Atya másképpen küldje el a Fiát a menyegzőre. Felkente különféle kenetekkel, Krisztussá (vagyis Fölkentté) tette. Többféle illatot árasztva érkezik, és ezt halja: „Mert bornál jobb a melled”. Isten szava ugyanazt a dolgot többféle kifejezésekkel nevezi meg a hely jellegének megfelelően. Amikor az „értelem” fogalmára utal, s a Törvényben az áldozat bemutatásáról van szó, a „különválasztott szegyhúst” említi; amikor pedig valaki Jézussal együtt letelepszik a lakomaasztalhoz, és gyönyörűséggel issza gondolatait, nem a „szegy” szóval, mint az imént, hanem a „kebel” szóval utal rá; azután, amikor a menyasszony beszél a vőlegényhez, mivel nászének kezdődik, nem „szegynek”, mint az áldozat leírásánál, nem is „kebelnek”, mint a tanítvány János, történetében, hanem „mellnek” nevezi, mondván: „Mert bornál jobb a melled”. Fogadd be, te is, mint a menyasszony, a vőlegény gondolatait, és meg fogod tudni, mennyire megrészegítenek és felvidítanak az efféle gondolatok. Amiként pedig: „Az Úr részegítő kelyhe mindennél finomabb”, úgy a jegyes melle minden bornál jobb: „Mert bornál jobb a melled”. Kérése közben e szavakat intézi a vőlegényhez: „Keneted illata minden illatszernél különb”. Nem egyetlen kenettel, hanem az összessel fölkenve jön a vőlegény.

De ha az én szellememet is, mint menyasszonyát arra méltatja a vőlegény, hogy lejöjjön hozzá, mily szépnek kell szellememnek lennie, hogy a vőlegényt az égből magához vonzza, hogy arra készítse: leszálljon a földre, eljöjjön szerelmeséhez. Mily szépséget kell magára öltenie, mekkora szerelemtől kell égnie, hogy azt mondja neki, amit a tökéletes menyasszonyának mondott: „Mert a nyakad, mert a szemed, mert az orcád, mert a kezed, mert a hasad, mert a vállad, mert a lábad.” Erről, ha megengedi az Úr, szólni fogunk még: hogyan váltogatja a menyasszony tagjait, hogy minden testrészét másképpen dicséri. Ennek megtárgyalása után pedig, arra törekszünk majd, hogy a mi szellemünknek is hasonlót mondjon: „Mert bornál jobb a melled”. Ha majd meglátod a vőlegényt, akkor majd megérted, hogy mindez igaz: „Mert bornál jobb a melled, s keneteid illata minden illatszernél különb”.

Sok népnek volt illatszere. A dél királynője illatszereket hozott Salamonnak, és sokan mások is rendelkeztek illatszerekkel. De bármennyi illatszere volt is bárkink, nem lehet azt Krisztus

illatához hasonlítani, hiszen most a menyasszony mondja róluk: „Keneted illata minden illatszernél különb”. Úgy gondolom, Mózesnek is voltak illatszerei, Áronnak is, és az egyes prófétáknak is, de ha Krisztust meglátom, és keneteinek édességét és illatát megérezem, tüstént ez lesz a véleményem: „Keneted illata minden illatszernél különb”.

4. „Kiöntött kenet: ez a te neved.” Prófétai kijelentés. Alighogy megérkezett a világba Jahósua neve, máris kiöntött kenetként hirdetik. Az Evangéliumban is az asszony egy drága nárduskenettel teli alabástromedényt vesz a kezébe, és Jahósua fejére, lábára önti. Figyeld meg gondosan, melyik öntözi meg az úr fejét a két asszony közül! Bizony azt látjuk, hogy a bűnös a lábát öntözi meg, a büntelen meg a fejét. Figyeld meg, mondom, és akkor úgy fogod találni, hogy az evangéliumi olvasmányban az evangélisták nem történeti elbeszélést írtak meg, hanem misztériumot. Megtelt tehát a ház a kenet illatával. Mindazt, ami a bűnös nőé volt, a lábra kell vonatkoztatni, ami a büntelené, a fejre. Nem csoda, hogy a ház megtelt illattal, hiszen ő betölti a világot. Ugyanezen a helyen a leprás Simonról és házáról szól az Írás. A leprás – gondolom – a világ fejedelme, és e leprás Simonnak nevezik, akinek háza Krisztus megérkezésekor édes illattal telt meg, miközben a bűnös asszony bűnbánatot tartott, a szent asszony pedig Jahósua fejét illatos kenettel öntözte.

„Kiöntött kenet: ez a te neved”. Ahogy a kiöntött kenet szétárasztja illatát, úgy árad szét Krisztus neve. Az egész földön Krisztus nevét emlegetik, az egész világon úrnak hirdetik. Mert kiöntött kenet a neve. Most Mózeset is ismerik, pedig azelőtt neve nem jutott túl Júdea szűk határain, hiszen a görögök közül senki sem említette őt, s nem találunk utalást rá a pogányok történeti munkáiban. De mihelyt Jahósua elárasztotta sugaraival a világot, magával vitte a Törvényt és a Prófétákat is, és valóban beteljesedett: „Kiöntött kenet: ez a te neved”

5. „Ezért szerettek meg a lányok.” Mivel a szent szellem által Isten szeretete kiárad a szívünkbe, helyénvalóan használja a „kiöntött” szót: „Kiöntött kenet: ez a te neved”. Miközben ezt mondja a menyasszony, megpillantja a hajadonokat. Amikor vőlegényének Atyját kérte, és amikor vőlegényével szemtől szembe beszélt, a hajadonok még nem voltak jelen. Még beszél, amikor megérkezik a hajadonok kórusa, és a menyasszony így dicséri őket: „Ezért szerettek meg és vonzottak téged a lányok”. A leányok válaszolnak: „Keneted illatára utánad futunk”. Milyen szép az, hogy a vőlegény szolgálói még nem bíznak a menyasszonyban! A menyasszony nem mögötte jön, hanem oldala mellett lépdel. Fogja jegyese jobbát, és keze jegyese jobbáiba simul. A szolgálólányok pedig a vőlegény mögött lépkednek. „Hatvanan vannak a királynék és nyolcvanan az ágyasok, és a leányoknak nincs számuk. Egy az én galambom, tökéletesem, egyetlene édesanyjának, aki foganta őt.” Tehát utánad futunk, keneted illatára. A legnagyobb tisztességgel vonulóknak mondják: „Keneted illatára utánad futunk”, ilyen értelemben „a pályát végigfutottam”, és „Akik a pályán futnak, mind futnak ugyan, de a díjat csak egy nyeri el.” A díj Krisztus. Azok a hajadonok, akik a szerelmesek találkozásakor – mint látjuk – kívül maradnak eme példa szerint: „A vőlegény barátja pedig ott áll és hallja őt, és szívből örül a vőlegény hangjának”, valami hasonlót éreznek. Amikor a vőlegény bemegy, ők kívül maradnak, a szépséges, a tökéletes, makulátlan és ránc nélküli menyasszony belép a vőlegény hálószobájába, a királyi palota belső termébe, majd visszatér a hajadonokhoz, és elmondja nekik, amit egyedül látott. Így szól: „Engem bevitt a hálótermébe a király”. Nem azt mondja, hogy többünket vitt be a király a hálótermébe, a sokaság kint maradt, a hálóterembe egyedül a menyasszony lép be, hogy lássa a titkos homályban a kincseket, és hírül hozza a hajadonoknak: „Engem bevitt hálótermébe a király”. A hajadonok, azaz a leendő menyasszonyok igen nagy tömege pedig, miután a menyasszony belépett a vőlegény hálótermébe, és szemléli férje gazdagságát, amíg várja a menyasszony visszatértét, ismét boldogan énekl: „Ujjongani és örülni fogunk benned.” A menyasszony tökéletességének örülnek. Mert nincs ám féltékenység az erényben. Ez a szerelem tiszta, ez a szerelem makulátlan. „Ujjongani és örülni fogunk benned. Szeretni fogjuk melledet.” Az, aki idősebb, már melled tejét élvez, és ujjongva mondja: „Bornál jobb a melled” Ezek pedig, akik ujjonganak és örülnek, még bizony fiatalok, szeretettől áradnak, és mondják: „Ujjongani és

örülni fogunk benned.” Szeretni fogjuk – nem pedig szeretjük –, azaz szeretni fogjuk melledet jobban, mint a bort. Ezután így szólunk a menyasszonyhoz: „A méltányosság szeretett meg téged.” Dicsérik a menyasszonyt, saját erényeiről a méltányosság nevet adják neki: „A Méltányosság szeretett meg téged.”

6. A menyasszony ismét a hajadonoknak válaszol: „Fekete vagyok, de szép, Jeruzsálem leányai” – tüstént meg is tudjuk, hogy ezek a hajadonok Jeruzsálem leányai –, „fekete vagyok” tehát „és szép, Jeruzsálem leányai, mint Kédár sátrai, mint Salamon prémei. Ne nézzétek rajtam, hogy feketévé lettem, mert a nap tekintett le rám.” Szép bizony, és meg is tudom fejteni, miképpen szép a menyasszony. Azt kutatjuk tehát, hogyan lehet szép, bár fekete, nem pedig fehér. Megbánta bűneit, és a megtérés tette széppé, ezért dicsőítik szépségét. Mivel azonban még nem tisztult meg a bűn minden szennyétől, és még nem mosakodott le az üdvösségben, feketénk mondják, de nem marad mindvégig sötét színű. Tehát fehér lesz, amikor följebb lép, és alacsonyról magasra kezd emelkedni; róla szól: „Ki ez a nő, aki kifehéredve felemelkedik?” És hogy minél nyilvánvalóbban írja le a tökéletes menyasszony misztériumát, nem azt mondja, amit a legtöbb kódexben olvashatunk: „Unokaöccsére támaszkodva”, azaz *epistérizomené*, hanem *apistéhiżomené*, azaz „keblére hajolva”: szándékosan mondja ezt a lélek-menyasszonyról és az Ige-vőlegényről: „keblére hajolva”, mert szívünknek az a székhelye.

Ezért a testi értelemről eltávolodva a szellemi értelmet kell megértenünk, és b kell látnunk, hogy sokkal jobb így szeretni, mint nem szeretni. Fölemelkedik tehát unokaöccsének keblére hajolva, és aki most az Énekek Éneke elején fekete volt, most a nászének végén ezt éneklí: „Ki ez a nő, aki kifehéredve fölemelkedik?” Megértettük tehát, hogy lehet fekete is, szép is a menyasszony. Ha nem tartasz bünbánatot, vigyázz, nehogy neked is feketének mondják a lelket és rútnak, s így kettős csúnyaság csúfít majd: fekete leszel régi bűneid miatt, és rút azért, mert bennük maradsz. Ha viszont bünbánatot tartasz, fekete lesz ugyan lelked régi bűneid miatt, bünbánatod miatt azonban lesz valamiféle, hogy úgy mondjam, etióp ékessége. És ha már egyszer etiópot mondtam, a Szentírásból hozok bizonyosságot erre az értelmezésre. Áron és Mirjám neheztel, hogy Mózesnek etióp nő a felesége. Most is etióp nőt vesz feleségül Mózes, mert törvénye átszállt erre a mi etióp nőnkre. Nehezteljen csak Áron, a zsidók papsága, nehezteljen Mirjám is, a zsidók zsinagógája. Mózes nem törődik neheztelésükkel. Szereti etióp feleségét, akiről máshol ezt mondja a próféta: „Etiópia folyóin túlról hoznak majd áldozatot”, továbbá: „Etiópi ki fogja nyújtani kezét Isten felé.” Jól mondja: ki fogja nyújtani. Amiként ugyanis az Evangéliumban a vérfolyásos asszony gyógyulása megelőzi a zsinagóga elöljárója lányának gyógyulását, akként Etiópia felgyógyult, miközben Izrael betegeskedett. „Vétkükből üdvösség fakadt a pogányoknak, hogy versengésre sarkallja őket.”

„Fekete vagyok, de szép, Jeruzsálem leányai.” Te is, te lélek, aki az Egyházhhoz tartozol, intézd szavaidat Jeruzsálem leányaihoz, és mondd: Engem jobban szeret a vőlegény, engem jobban kedvel, mint titeket, bár sokan vagytok Izrael leányai. Ti kívül álltok, és látjátok, amikor a menyasszony belép a hálószobába. Nem vitás, hogy feketének mondták, és hogy a fekete szép. Mi vagyunk ő, hogy megismerjük Istent, hogy az Énekek Énekét hirdessük, hogy a föld végső határáról eljöhessünk meghallgatni az igazi Salamon bölcsességét. És amikor üdvözítőnk zengő hangja hallatszik: „Dél királynéja feltámad majd az ítéletkor e nemzedék tagjaival együtt és elítéli őket. Mert eljött a föld széléről, hogy meghallgassa Salamon bölcsességét, itt nagyobb van Salamonnál.” Halljad meg a titkot, amit mond! Dél királynője eljön a föld széléről: ez az Egyház; s ítéli e nemzedék tagjait, azaz a testiségbe elmerült zsidókat. Eljön a föld határaitól, hogy meghallgassa Salamon bölcsességét, nem azért, akiről az Ószövetségben szó van, hanem azért, aki az Evangéliumokban nagyobb Salamonnál.

„Fekete vagyok, de szép, Jeruzsálem leányai, fekete, mint Kédár sátrai, szép, mint Salamon prémei.” Maguk a szavak is megfelelnek a menyasszony ékességének. A zsidók azt mondják, hogy a Kédárt sötétnek kell értelmezni. Fekete vagyok tehát, mint Kédár sátrai, mint az etiópok; szép

mint Salamon prémei, amelyeket a sátor ékesítésére használtak abban az időben, amikor a templomot nagy szorgalommal és munkával építették.

Mert bizony gazdag Salamon, és bölcsességében senki nem előzi meg őt. „Fekete vagyok, de szép, Jeruzsálem leányai, mint Kédár sátrai, mint Salamon prémei. Ne nézzétek rajtam, hogy feketévé lettem.” Jóvátette feketeségét, és a bűnbánat által megjavulva kijelenti Izrael leányai előtt, hogy bár fekete, mégis szép, ahogyan ezt fentebb magyaráztuk, és ezt mondja: Ne nézzétek rajtam, hogy feketévé lettem. Ne csodálkozzatok azon, mondja, hogy sötét színű vagyok, a nap tekintett le rám, azaz fényes lángjai teli sugárral sütött le rám, és hevétől sötétté vált a színem. Sajnos, nem úgy fogadtam a fényt, ahogyan illet volna, ahogy a nap fensége megkívánta volna. „Vétkükből fakadt üdvösség a pogányoknak.”, majd ismét: „A pogányok hitelenségéből származik Izrael tudománya.” Mindkét igazságot megtalálod az apostolnál.

7. „Anyám fiai harcoltak ellenem.” Érdemes megnézni, hogyan mondja a menyasszony: „Anyám fiai harcoltak ellenem.” És mikor kezdtek harcolni ellene testvérei? Gondolj Pálra, az Egyház üldözőjére, és megérted, hogy hogyan küzdött ellene anyjának fia. Az Egyház üldözői bűnbánatot tartottak, és ellenfelük nővérük jele felé fordulva „hirdették a hitet, amelyet korábban támadtak.”. Prófétai szellemmel ezt éneklé most a menyasszony: „Harcoltak ellenem, megtettek őrnek a szőlőkben: a magam szőlőjére nem vigyáztam.” Engem, az Egyházat, engem, a menyasszonyt, engem a makulátlant megtettek sok szőlőskert őrnek anyám fiai, akik egykor harcoltak ellenem. Ez a gond, ez a feladat foglalt el, s míg mások szőlőjét őriztem, saját szőlőmre nem vigyáztam. Vonatkoztasd ezt Pálra és bármely más szentre, aki mindenki üdvéért munkálkodott, akkor majd megérted, hogyan őrizheti mások szőlőjét, sajátját nem őrizve, s miként szenved bizonyos tekintetben kárt, azért, hogy másokat haszonként megszerezzen. És bár mindenkitől szabad volt, szolgává tette magát, hogy mindenkit megnyerjen: „A gyöngék közt gyöngé lettem, a zsidók közt zsidó, a törvény alattiak között, mintegy törvény alatti” stb., és ezt mondja: „A magam szőlőjére nem vigyáztam”.

Majd megpillantja vőlegényét, aki ezután eltávozott. Az egész ének folyamán gyakran teszi ezt, amit csak az ért meg, akinek már volt hasonló élménye, Isten a tanúm, gyakran úgy láttam, hogy közeledik felém a vőlegény, hosszú időn át velem lesz; miután azonban hirtelen eltávozott, nem találhattam meg, amit kerestem. Tehát újra csak várom eljövételét, és olykor újra eljön, de mihelyt megjelenik, és kezemmel már-már megérintem, ismét eltűnik. De miután eltűnt, újra keresem, és újra meg újra ezt teszem, amíg valóban meg nem ragadom őt, és unokaöcsémre támaszkodva föl nem emelkedem.

8. „Áruld el nekem, lelkem szerelme: Hol legeltetsz? Hol tartasz delelőt?” Nem kérdezem a többi napszakot, hogy hol vagy, amikor este, amikor hajnalban, amikor naplementekor legeltetsz, mert azt az időpontot kérdezem, amikor teljes fényében, fenséged ragyogásában tündökölsz. „Áruld el nekem, lelkem szerelme: Hol legeltetsz? Hol tartasz delelőt?” Figyeld meg gondosan, hol olvastál delelőről. József történetében testvérei délben ülik meg az ebédet. Ábrahám délben fogadja vendégül az angyalokat, és más effélék. Figyelj rá, és úgy fogod találni, hogy a Szentírás nem hiába, nem véletlenül használ egy-egy kifejezést. Mit gondolsz, ki méltó közülünk arra, hogy egészen délig eljusson, és megláthassa, hol legeltet, hol delel a vőlegény? „Áruld el nekem, lelkem szerelme: Hol legeltetsz? Hol tartasz delelőt?” Ha ugyanis nem adod hírvül nekem, tévelyegve bolyongani kezdek, és amíg téged kereslek, mások nyájába botlok, és mivel pirulok mások előtt, arcomat és tekintetemet eltakarom. Hiszen szép menyasszony vagyok, és nem mutatom meg csupas arcomat másoknak, csak egyedül neked, akit már korábban is megcsókoltalak.

„Áruld el nekem, lelkem szerelme: Hol legeltetsz? Hol tartasz delelőt? Hogy mintegy lefátyolozva ne társaid nyájai után kezdjek kóborolni!” Hogy ne történjék meg ez velem, hogy ne legyek lefátyolozva, hogy ne kelljen eltakarnom arcomat, és amikor másokhoz megyek, ne

szerezsek bele talán azokba is, akiket nem ismerek! Ezért áruld el nekem, hol keresselek, hol találok rád délben, hogy lefátyolozva ne kezdjek társaid nyájai után kóborolni.

9. E szavak után a vőlegény figyelmezteti őt, mondván: Vagy ismer meg magad, azaz hogy király menyasszonya vagy és szép vagy, és én tettelek széppé, én ugyanis dicsőséges Egyházat állítottam magamnak, amely szeplőtelen és ránctalan, vagy tudd meg, hogy azért, mert nem ismerted meg magad, és nem ismerted fel méltóságodat, azt fogod elszenvetni, ami következik. Mi ez? „Ha nem ismered meg magad, szépség az asszonyok között, eredj, menj csak a nyájak nyomán, és ne a juhok és bárányok nyájait legeltesd, hanem bakkecskéidet.” Bizony, a juhokat jobb oldalára állítja, a bakkecskéket pedig a bal oldalára. „Ha nem ismered meg magad, szépség az asszonyok között, eredj, menj csak a nyájak nyomán, legeltesd a bakkecskéidet a pásztorok sátrainál.” A pásztorok nyomán a legutolsó leszel, nem a juhok, hanem a bakkecskéid között, és ha velük laksz, nem lehetsz majd velem, azaz a jó pásztorral.

10. „Lovasságomhoz hasonlítalak téged a Fáraó szekerei között.” Ha meg akarod érteni, menyasszonyom, hogyan kell megismerned magad, lássad, hogy mihez hasonlítottalak, és akkor majd belátod, hogy olyan szép vagy, hogy nem rútíthatod el magad, mivelhogy megismered szépségedet. De hát mit jelent ez: „Lovasságomhoz hasonlítalak téged a Fáraó szekerei között.”? Tudom, hogy a vőlegény a lovas, hiszen a próféta ezt mondja: „És lovaglása üdvösség” Hasonló vagy tehát lovasságomhoz a Fáraó szekerei között. Amennyivel különbözik az én lovasságom, hiszen én vagyok az Úr, és a hullámokba süllyesztettem a Fáraót, sisakosait, lovasait, lovait és szekereit, amennyivel különbözik az én lovasságom – mondom – a Fáraó lovainál, annyival jobb vagy te minden lánynál. Te menyasszony, te, az Egyházhoz tartozó lélek, jobb vagy minden léleknél, mely nem tartozik az Egyházhoz. „Lovasságomhoz hasonlítalak téged a Fáraó szekerei között, közelségem.”

Ezután szellemi szerelemmel leírja a menyasszony szépségét. „Orcád, mint a gerléé”. Külsejét dicséri, és orcájának pírjától lánggra lobban. Valóban, a közfelfogás szerint az asszonyi szépség az arcon mutatkozik meg leginkább. Ezért értelmezzük mi is úgy, hogy a szellemi szépség az arcon mutatkozik meg. Ha ajkát és nyelvét dicsérjük, értelmességét magasztaljuk. „A nyakad nyakék” Mint az ékszer, amely a szüzek nyakán szokott függeni, és ormiskos-nak (kis nyakláncnak) nevezik. Így a te nyakad ezen ékszer nélkül is önmagában ékszer.

Ezután lepihen a vőlegény, lefeküdt, mint az oroszlán, elaludt, mint az oroszlánkölyök, hogy majd hallhassa: „Ki fogja őt fölébreszteni?” Miközben ő alszik, a menyasszonynál megjelennek a vőlegény társai, az angyalok, és e szavakkal vigasztalják őt: Mi nem tudunk arany ékszereket készíteni neked, mert nem vagyunk olyan gazdagok, mint a vőlegényed, aki arany nyakláncot ajándékoz neked. Mi aranyhoz hasonlót készítünk majd neked, mert aranyunk nincsen. De annak is örvendezni kell, ha aranyhoz hasonlót készítünk, ha ezüsttel tarkázzuk. „Aranyhoz hasonlót készítünk majd neked, ezüsttel tarkázva.” De nem örök időre, hanem csak addig, amíg a vőlegény föl nem kel ágyáról. Mert ha ő fölkel, ő maga készít majd neked arany ékszert, ő maga csinál majd neked ezüst ékszert, ő maga ékesíti majd föl értelmedet és érzéseidet, és szép menyasszonyként valóban gazdag leszel vőlegényed házában, akinek dicsség legyen örökkön örökké. Ámen.

Második homília

Ettől a helytől: „Az én nárduszom illatozott”,

eddig a helyig:

„Mert édes hangod, és az arcod ékes”

1. Isten, a mindenség alkotója, a szellem minden törekvését jóra teremtette, mégis gyakran előfordul életünkben, hogy az, ami természettől fogva jó, bűnbe visz bennünket, mert rosszul élünk vele. A szellem egyik indulata a szeretet, amellyel akkor élünk helyesen, ha a bölcsességet és igazságosságot szeretjük. Ha azonban szeretetünk lesüllyed a rosszabb felé, a testet és vért szeretjük. Ezért te, szellem ember, szellemi értelemben fogd fel, amikor szerelmes szavakat énekelnek, és tanuld meg a szellem indulatát, azaz a természetes szerelem lángját jobb célra irányítani e tanács szerint: „Szeresd őt, akkor majd megőriz, öleld magadhoz, akkor majd fölemel.” „Férjek, szeressétek feleségeiteket” – mondja az apostol, de nem elégszik meg ennyivel, hogy „Férjek, szeressétek feleségeiteket”, hanem tudván azt, hogy a férjek szerelme feleségük iránt is tisztességtelen, s tudván azt, hogy ez Istennek nem tetsző, arról is tájékoztatott, hogyan kötelesek a férjek szeretni feleségüket, mondván: „Férjek, szeressétek feleségeiteket, ahogy Krisztus is szereti az Egyházat.” Mindezt pedig annak bevezetéseként mondtuk, amiről a továbbiakban kell értekeznünk.

2. Miután a vőlegény barátai amíg a király az ágyán nyugodott (lefeküdt, mint oroszlán, elaludt, mint oroszlánkölyök), megígérték a menyasszonynak, hogy amíg a vőlegény föl nem kel, ők aranyhoz és ezüsthöz hasonlót készítenek neki, mert nincsen aranyuk, mint a vőlegénynek, és más szavakkal ugyan, de valamiképpen megjövendölték a vőlegény szenvedését; erre a menyasszony válaszol, mégpedig bölcsen, mert ő is átlátja a szenvedés bizonyos rendeltetését, ugyanis arra, amit hallott: „Aranyhoz hasonlót készítünk neked, ezüsttel tarkázva, amíg a király az ágyán pihen”, ezt válaszolja: „Az én nárduszom illatozott. Mirhakötegecske az én unokaöcsém nekem, mellem között marad nekem.” Hogyan kapcsolható az előzményhez, azaz ehhez: „amíg a király az ágyán pihen” az, ami utána következik: „az én nárduszom illatozott”? Az Evangélium elmondja, hogy jött egy asszony, értékes, eredeti nárduszolajat hozva alabástrom edényben; nem a bűnös asszony, hanem a szent életű az, akiről most szólok. Tudom ugyan, hogy Lukács ugyan a bűnös asszonyról beszél, Máté, János és Márk viszont nem a bűnös asszonyról szól. Jött tehát az asszony, nem a bűnös, hanem a szent életű, akinek a nevét János meg is őrizte, Mária, drága nárduszolajat hozott alabástrom edényben, és Jézus fejére öntötte. Ezen megbotránkoztak, nem az összes tanítvány, hanem csak Júdas, aki így szólt: „Háromszáz dénárért el lehetett volna adni és szétosztani a szegények között.” A Mester, vagyis az Üdvözítő így válaszolt: „Szegények mindig lesznek veletek, de én nem mindig. Előre megkentem testemet a temetésemre. Bárhol a világon hirdetik majd az jó hírt, elmondják majd, mit tett ez az asszony az ő emlékére.” Ez az asszony tehát annak képében öntötte az Úr fejére az olajat, aki ezt mondja: „Az én nárduszom illatozott.”

Te is fogd a nárduszt, hogy miután édes illattal Jézus fejére öntötted, bátran mondhasd: „Nárduszom illatozott”, és hallhasd Jézus válaszát: „Bárhol a világon hirdetik majd a jó hírt, elmondják majd, mit tett ez az asszony az ő emlékére”. Te is ezt tedd, és hirdesd minden nép között! Hogyan fogod majd tenni? Ha olyan leszel, mint az apostol, és ezt mondd: „Mert Krisztus jó illata vagyunk mi mindenütt, azok között, akik üdvözülnek, éppen úgy, mint azok kötött, akik elkárhoznak.” Jótetteid jelentik a nárduszolajat. Ha pedig bűnt követsz el, bűneid bűnt árasztanak. Mert bizony a bűnbánó mondja ezt: „Sebeim bűzölögnek, elüszkösödtek balgaságom miatt” Nem az volt a szándéka a szent szellemnek, hogy itt a nárduszról beszéljen, az evangélista sem arról a kenőcsről írt, amit szemünkkel láthatunk, hanem a szellemi nárduszról, a nárduszról, „amely illatozott”.

3. „Mirha-kötegecske”. azaz mirhacsepp vagy mirhagyöngy „az én unokaöcsém nekem”. Kenet cseppjéről, fahéjról, galbánumról a Kivonulás könyvében olvashatunk, ahol az Úr parancsára ilyen olajat kell készíteni elégetés és a papi fölkenés céljára. Ha tehát meglátod majd, hogy Üdvözítőm leereszkedik a földi vagy alacsonyabb rendű dolgokhoz; akkor azt is meg fogod látni, hogy mily nagy erényben és mekkora fenségben hullt le ránk ama parányi cseppecske. Erről a csöppről énekelt a próféta, amikor ezt mondta: „Népének csöppjéből egybegyűjtve egybegyűjtöm Jákobot”. És amiként Megváltónk testi eljövételét az egyik értelmezés szerint az a kő jelenti, amely levált a hegyről, anélkül hogy kéz érintette volna (mert hiszen nem az egész hegy szállt le a

földre, törekeny emberségünk nem is tudta volna befogadni a hatalmas Hegyet, hanem egy kő szállt alá a hegyről a világba, a megütközés köve, a botránykő); úgy a másik értelmezés szerint cseppnek nevezzük. Mivelhogy „Minden népet olyannak tekint, mint csepp a vödrön”, ezért bizony szükséges volt, hogy ő, aki mindent lett, hogy mindent üdvözítsen, csepp is legyen, hogy megszabadítsa a népeket. Mi mindent meg nem tett üdvösségünkért! Mi üresek vagyunk, ő is kiüresítette magát, és a szolga alakját öltötte magára. Mi nem bölcs, hanem ostoba nép vagyunk, ő is ostobasággá vált az igehirdetésben, hogy Isten „ostobasága” bölcsőbb legyen, mint az emberek. Mivel tehát minden népet olyannak tekint, mint a csepp a vödrön, és mint „porszem a mérlegen”, ezért cseppé változott, hogy általa a mi ruhánkról szálljon föl illata e szavak szerint: „Ruhából mirha és aloé illata árad, elefántcsont termekben királylányok tesznek boldoggá, tisztelve téged”. Mindezt a 44. zsoltárban a menyasszonynak mondják.

„Mirha-kötegecske az én unokaöcsém nekem”. Nézzük meg mit akar az Egyház az „unokaöcs” szóval, mert ő beszél az unokaöcsről. Minket a pogány népekből gyűjtöttek össze. Üdvözítőnk az egyház nővérenek a fia, azaz a Zsinagógáé. Hiszen ők ketten nővérek: az Egyház és a Zsinagóga. Üdvözítőnk tehát, ahogy mondtuk, az egyik nővérnek, a Zsinagógának a fia, az Egyház férje, az Egyház jegyese, menyasszonyának unokaöccse. „Mirha-kötegecske az én unokaöcsém nekem, mellem között marad nekem” Ki lehet oly boldog, hogy szíve közepében, melle között legyen a vendége, Isten szava. Mert bizony, ez az, amiről énekel: „mellem között marad nekem”. Ha nem töretik meg a melled, közötte fog lakni az isteni szó. A nászénekekhez jobban illett mellet mondani, mint szívet. De az is nyilvánvaló, hogy miért fűztük hozzá ennek kifejtését: „mellem között marad nekem”, azt, hogy nem töretik meg melled, közötte fog lakni az isteni szó. Honnan vettem ezt: ha nem töretik meg melled? Ezékielből. Éppen arról a helyről, ahol az Úr szava korholja Jeruzsálemet, és többek között ezt mondja neki: „Egyiptomban megtörték melled”. A tiszta nők mellét nem törik meg, ám a szajhák melle ráncos lesz, mert bőruk kitágul. A szemérmes nők melle kiemelkedik, és szüzies erőtlől duzzad. Elfogadják a vőlegény szavát és ezt mondják: „mellem között marad nekem”.

„Ciprusvirág fürtje az én unokaöcsém nekem” A beszéd kezdete a szó, a ciprusvirág, vagyis a virágzás kezdete a bimbó, ezért mondja? „Ciprusvirág” vagyis a virág fürtje „az én unokaöcsém nekem.” De nem mindenkinek ciprusvirág fürtje, hanem csak azoknak, akik méltók virágára. Mások számára tarka fürt, csak annak adja magát ékes virágként, aki fekete, de szép. „Ciprusvirág fürtje az én unokaöcsém nekem” Nem egyszerűen ezt mondja: „Ciprusvirág fürtje az én unokaöcsém”, hanem ezt is hozzáfűzi: „nekem”, hogy kinyilvánítsa: ő nem mindenki számára ciprusvirág fürtje.

De lássuk csak, melyik vidéken található a menyasszony „fürtje”. „Engaddi szőlőiben”, amit a „kísértés szemének” fordíthatunk. Tehát a kísértés (próbatétel) szemének szőlőiben „ciprusvirág fürtje az én unokaöcsém nekem”. A kísértés szeme a jelen életben van. Hiszen kísértés közepette élünk a világban, azaz az emberi élet kísértés a földön. Amíg e világban járunk, Engaddi szőlőiben vagyunk. Ha pedig majd kiérdemeljük, hogy átültessenek, földművesünk átvisz bennünket. Ne kételkedj abban, hogy át lehet vinni bennünket egy jobb helyre Engaddi szőlőiből. Földművesünk ugyanis már járatos a szőlő átültetésében, hiszen sokat elmélkedett róla: „Kihoztál Egyiptomból egy szőlővesszőt, népeket üztél el, hogy elültesd. Árnyéka befödte a hegyeket, és bokrai Isten cédrusait.” Ezeket a szavakat, amelyeket elmagyaráztunk, a menyasszony monda a vőlegényről, elbeszélve szerelmét és az érkező vőlegény fogadását, tudniillik azt, hogyan időzik majd melle között, szívének titkos rejtekén az érkező vőlegény.

4. Ismét a vőlegény beszél hozzá, és ezt mondja: „Be szép vagy, közelségem, be szép vagy te, szemed, mint a galambé”. A menyasszony így szól a vőlegényhez: „Be szép vagy, én unokaöcsém”, és nem teszi hozzá: „közelségem”. De miért nem mondja a menyasszony is: Be szép vagy, közelségem, hanem csak „be szép vagy”? A vőlegény meg miért nem csak annyit mond, hogy „be szép vagy”?, hanem azt is mondja: „be szép vagy, közelségem”? A menyasszony,

ha távol van a vőlegénytől, nem szép. Akkor válik széppé, amikor Isten beszédével egyesül. Bizony helyesen oktatja most a vőlegény, hogy közel legyen hozzá, és ne távozzék el oldala mellől. „Be szép vagy, közelségem, be szép vagy te.” Azért kezdesz szép lenni, mert közel vagy hozzám. De miután megszépülsz, a közelség hozzáadása nélkül is tökéletesen szép vagy: „Be szép vagy, közelségem, be szép vagy te”.

De lássuk a szép menyasszony következő magasztalását is, azért, hogy mi is törekedjünk arra, hogy menyasszonyok legyünk. „Szemeid, mint a galambé.” „Én bizony azt mondom nektek, hogy aki bűnös vággyal asszonyra néz, szívében már házasságtörést követett el vele.” Az ilyenek nem olyan a szeme, mint a galambé. Ha pedig valakinek nem olyan a szeme, mint a galambé, szerencsétlenül lép be testvére házába, és nem tartja be azt, ami a Példabeszédek könyvében van megparancsolva: „Ne lépj be szerencsétlenül testvéred házába.” (Amit a Hetvenes fordítás „szerencsétlenül”-nek fordít, azt Aquila a héber eredetét követve az agroikon szóval ad vissza.) De akinek galambszeme van, az helyesen lát, és irgalmasságot érdemel. Bizony, mert látja a helyeset, irgalmasságban részesül. Viszont ki lát helyesen, a nem az, aki makulátlan tekintettel és tiszta szemmel néz? Ne csak a testi szemre próbáld vonatkoztatni a mondottakat, jóllehet az sem haszontalan, ha erre is érted, hanem szíved mélyébe hatolva, keress más szemeket is értelmekkel, amelyet Isten parancsa is megvilágít, mert bizony „Az Úr parancsa megvilágítja a szemeket.” Azért törekedj, dolgozz és küzdj, hogy minden hasonlót is szent értelemben fogjál fel, amit a Szellem mondott, aki galamb képében szállt alá, mert „szemed a galambé”. Ha szellemileg értelmezed a törvényt, akkor szemed a galambé. Ha az Evangéliumot úgy értelmezed, ahogy az Evangélium megkívánja, hogy értelmezzék és hirdessék, akkor majd belátod, hogy Jézus minden nyavalyát és betegséget meggyógyított, nem csak abban az időben, amikor testben is közöttünk járt, hanem ma is meggyógyít. És nem csak akkor ereszkedett le az emberekhez, hanem ma is leereszkedik, és jelen van közöttük; ő mondja ugyanis: „Mert bizony én veletek vagyok minden nap egészen a világ végezetéig”. Szemed, mint a galambé. „Be szép vagy, közelségem, be szép vagy te, szemed, mint a galambé.”

E dicséretet hallva önmagáról, a menyasszony is dicséri a vőlegényt, nem azért, hogy olyasmit tulajdonítson neki magasztosságban, aminek híjával van, hanem mert felfogja szépségét, és őt nézve ezt mondja: „Be szép vagy te, én unokaöcsém, be ékes, ágyunk árnyat adó”. Keresem az ágyat, amelyben a vőlegény a menyasszonnal megpihen, és ha nem tévedek, az emberi test az. Hiszen az Evangéliumban a béna ember, aki ágyban feküdt, és akinek az Úr megparancsolta, hogy fogja az ágyát, és menjen haza, mielőtt meggyógyult, tagjainak gyenge ágyán feküdt, ami aztán az isteni erőtől megerősödött. Tehát én így értelmezem: „Fogd az ágyadat, és menj haza!” Az Isten fia ugyanis nem azért szállt le az égből, hogy ágyakról rendelkezzen, és hogy ne engedje ágy nélkül távozni a felgyógyultat. „Fogd az ágyadat – mondta –, és menj haza!”. Te is, mivel meggyógyított az Üdvözítő, fogd az ágyadat, és menj haza, hogy amikor mint menyasszonyához eljön hozzád a vőlegény, és veled megpihen rajta, ezt mondhasd: „Be szép vagy, én unokaöcsém, be ékes! Ágyunk árnyat adó.” Bizony szép az én unokaöcsém, szép is és árnyat adó is. „Nappal nem éget a nap, sem a hold éjjel.”

5. „Cédrusfából a palotánk gerendái.” Ezt a kíséző sokaság mondja. Úgy tűnik nekem, hogy ezt azok a férfiak mondják, akik a vőlegénnyel vannak, akikről fentebb már szóltam. A házak cédrusfa gerendából készültek, és ciprusfával voltak befödve. A tövisbokor helyett ugyanis ciprusfenyő fakad, a bogáncs helyett pedig mirtusz sarjad. Ha azt kutatod, milyen fák ezek, és ha ráébredsz arra, hogy a cédrus nem korhad, a ciprus pedig kellemesen illatozik, akkor igyekezzél te is úgy befödni házádat, hogy elmondhasd: „Cédrusfából a palotánk gerendái, és ciprusból a mennyezetkockáink.”

6. Ezután megszólal a vőlegény: „Én a rét virága vagyok és a völgyek lilioma”. Miattam szállt le a völgybe, mert én a völgyben voltam, és leszállva a völgybe, liliommá változott. Az élet fája helyett, amely Isten Paradicsomába volt ültetve, az egész mezőnek, azaz az egész világnak és az egész

földkerekségnek a virága lett. Mert mi lehet úgy a világ virága, mint a Krisztus szó? Kiöntött kenet: ez az ő neve. Másképpen, de róla szól ez is: „Én a rét virága vagyok és a völgyek lilioma.” Ezt bizony önmagáról mondja. Ezután pedig a menyasszonyt dicséri, mondván: „Mint a liliom a tövisek között, olyan az én közelségem a lányok között”. Ahogy a liliomot nem szabad a tövishez hasonlítani, amelyek között mindig nő, úgy az én kedvesemet sem lehet a többi lányhoz hasonlítani, mert hozzájuk képest liliom a tövisek között. A menyasszony hallja ezt és válaszol a vőlegénynek, érzi édességét, és dicséri. Mert bizony a kenetek illata édesen árad ugyan, és illatával simogatja érzeinket, de mégsem olyan, hogy evésre alkalmas lenne. De van valami, aminek igen finom az íze is és az illata is, mert gyönyörűséget okoz a szánkknak, de orrunkat is simogatja. Ilyen az alma, vagyis olyan természetű, hogy mindkét előnyt magában rejt. Ezért mondja neki a menyasszony, amikor beszédének nem csak jóságát, hanem kellemességét is dicsérni akarja: „Mint az alma az erdei fák között, olyan az én unokaöcsém a fiúk között”.

Minden bokor, minden fa terméketlen vadonnak számít Isten szavához képest. Krisztushoz viszonyítva mind csalít az, amit csak mondasz, és mind terméketlen. Mít lehet termékenynek nevezni, ha hozzá hasonlítjuk? Még azok a fák is, amelyek szemmel láthatóan roskadoznak a termés súlya alatt, az ő eljövételéhez képest terméketlenné bizonyulnak. Ezért mondja így: „Mint az alma az erdei fák között, olyan az én unokaöcsém a fiúk között. Az ő árnyékába vágyakoztam és ültem”. Milyen szép az, hogy nem így mondja: „az ő árnyékába vágyakozom”, és nem úgy, hogy „ülök”, hanem hogy „ültem”. Mert bizony kezdetben nem szólhatunk hozzá szemtől szembe, hanem – hogy úgy mondjam – fenségének valamiféle árnyékát élvezzük. Ezért olvashatjuk ezt a prófétánál: „Arcunk lehelete az Úr fölkentje, neki mondtuk: az ő árnyékában fogunk élni a nemzetek között”. Az egyik árnyékból költözünk át egy másik árnyékba: „mert akik a halál országának árnyékában ülnek, azoknak világosság támad”. Tehát a halál árnyékából átmegyünk az élet árnyékába. (Megjegyzés: Pál apostolnál „melyek az eljövendő árnyéka”) Az előrehaladás mindig olyan, hogy kezdetben mindenki legalább az erény árnyékában kíván tartózkodni. Ezért gondolom úgy, hogy Jézus születése is árnyékban kezdődött, de nem az árnyékban, hanem az igazságosságban teljesedett be. „A szent szellem száll rád, s a Magasságbeli ereje borít be árnyékával”. Krisztus születése az árnyéktól vette kezdetét, de nem csak Máriaiban kezdődött az ő születése az árnyéktól, hanem benned is megszületik az Isten szava, ha méltó leszel rá. Tegyél meg mindent, hogy befogadhasd az ő árnyékát, és ha majd méltóvá válsz az árnyékára, akkor el fog jönni hozzád – hogy úgy mondjam – a teste, amely az árnyékot adta. Mert „aki kicsiben hűséges, a nagyban is hűséges lesz”. „Megültem annak árnyékában, akire vágyakoztam” Látod, hogy nem maradt mindig az árnyékban, hanem jobb helyre távozott: „és gyümölcse édes garatommá”. Én, mondja, meg kívántam pihenni árnyékában, de miután árnyékával oltalmazott, gyümölcseivel is jóllakatott, azért mondom: „gyümölcse édes garatommá”.

7. „Vigyetek be engem a borospincébe.” A vőlegény kívül állt, és a menyasszony fogadta. Ő pedig megpihent a melle között. Fiatalka barátnői nem olyanok még, hogy kiérdemelhetnék a vőlegény látogatását. A kinti sokasághoz példabeszédekben szól. Mennyire félek attól, hogy mi vagyunk a sok kint rekedt leányka! „Vigyetek be a borospincébe!” Miért kell ilyen sokáig kint maradnom? Íme, itt állok az ajtó előtt, és kopogok. Ha valaki kinyitja nekem, belépek hozzá, vele lekomázom és ő énvelem. „Vigyetek be engem!” Hitjelöltek, nektek is mondja: Vezessetek be engem, ne egyszerűen a házba, hanem a borospincébe, hogy szellemetek elteljék az öröm borával, a szent szellem borával. Bizony így vezessétek be a házatokba a vőlegényt, az Igét, a Bölcsességet, az Igazságot. Azokra is vonatkoztatható, akik még nem tökéletesek: „Vigyetek be engem a borospincébe!”

8. „Rendezzétek el bennem a szeretetet.” Szépen mondta: „rendezzétek el”, hiszen a legtöbb emberben rendezetlen a szeretet, mert amit az első helyen kellene szeretniük, azt a másodikon szeretik, amit a másodikon, azt az elsőn szeretik, és amit a negyedik helyen kell szeretni, azt a harmadikon, a harmadikat pedig a negyedik helyen, azaz többnyire fel van forgatva a szeretet

rendje. Ezzel szemben a szentek szeretete rendezve van. Jobb megértés kedvéért példával is meg akarom világítani ezt a felszólítást: „Rendezzék bennem a szeretetet!” Isten szava azt kívánja, hogy szeresd apádat, fiadat, leányodat; Isten szava azt akarja, hogy szeresd Krisztust. És nem azt mondja, hogy ne szeresd gyermekeidet, és ne csüngj szeretettel szüleiden. Hát akkor mit mond? Ne legyen rendezetlen a szereteted, azaz ne szeresd előbb apádat vagy anyádat, és csak azután engem! Ne csüngj jobban fiadon és lányodon, mint rajtam! „Aki apját vagy anyját jobban szereti, mint engem, nem méltó hozzám. Aki fiát vagy lányát jobban szereti, mint engem, nem méltó hozzám.”

Gondolkodj csak el apád és anyád iránti szeretetedről, és vedd fontolóra, hogy Isten és Jézus szavát mennyire szereted: tüstént belátod, hogy jobban szereted fiadat vagy leányodat, mint az Igét; jobban szereted szüleidet, mint Krisztust. Mit gondolsz, előrehaladt-e közülünk bárki is annyira, hogy elsőként és legfőbbként Isten szavát szereti mindenek fölött, és második helyre teszi gyermekeit? Eszerint szeresd feleségedet. Mert bizony saját testét soha senki nem gyűlöli, hanem szereti, mint testet. „És a kettő egy testben lesz”, és nem egy szellemben. Szeresd Istent is, de ne úgy szeresd őt, mint testet és vért, hanem mint szellemet. Aki ugyanis nem tágit Istentől, egy szellem lesz vele. A szeretet tehát a tökéletesekben rendezett. De hogy Isten után magunk között is sorrendet állítsunk fel, az első parancsolat az, hogy szeressük szüleinket, a második, hogy gyermekeinket, a harmadik, hogy hozzátartozóinkat. Ha pedig a fiunk rossz, a hozzátartozónk pedig jó, előzze meg fiunkat a szeretetünkben. Így valósul meg a szentek rendezett szeretete. Mesterünk és Urunk is, amikor parancsokat adott a szeretetről az Evangéliumban, az embertársaink iránti szeretethez, mindegyikhez külön-külön, sajátos parancsokat adott, s így világította meg a sorrendet azok számára, akik képesek meghallani a Szentírást, amely ezt mondja: „Rendezzék bennem a szeretetet. Szeresd Uradat, Istenedet teljes szívből, teljes lelkedből, teljes elmédből és minden erődből. Szeresd felebarátodat, mint magadat”. Nem a felebarátot kell szeretni teljes lélekből, teljes szívből, teljes elméből és minden erőből. Továbbá ezt is mondja: „Szeressétek ellenségeiteket!” De nem teszi hozzá: teljes szívetekből. Az isteni beszéd nem rendezetlen, nem parancsol lehetetlent, és nem mondja ezt: szeressétek ellenségeiteket, mint tenmagatokat, hanem csak ennyit mond: szeressétek ellenségeiteket. Elég nekik, hogy szeretjük, és nem gyűlöljük őket. A felebarátodat, mint tenmagadat. Az Istent pedig teljes szívből, teljes lelkedből, teljes elmédből és minden erődből. Ha megértetted ezt, és megértvén teljesíted is, megtetted azt, amit a vőlegény parancsol szavával: „Vigyetek be engem a borospincébe, rendezzék bennem a szeretetet.” Mit gondolsz, közülünk kinek rendezett a szeretete?

„Erősítsetek meg engem kenetekkel.” Az egyik fordító itt az *en oinanthé* szókapcsolatot alkalmazza. Ezt azonban a menyasszony mondja: „Támasszatok meg almákkal!” Milyen almákkal? „Mint az alma az erdei fák között, olyan az én unokaöcsém a fiúk között.” Azért támasszatok meg az ő almáival, „mert megsebzett a szeretet”. Milyen szép, milyen nagyszerű sebet kapni a szeretettől! Az egyik embert a testi szerelem nyíla találja el, másikat a földi javak utáni vágy sebesíti meg, te viszont mezítelenítsd le tagjaidat, és állj oda a választott nyílvessző, a szép nyílvessző elé, mert bizony Isten kezébe van az íj. Hallgasd meg az írást, mely erről a nyílvesszőről beszél, sőt hogy még inkább elcsodálkozz, hallgasd meg, mint beszél a nyílvessző: „Eltett engem, mint választott nyílvesszőt, és tegezében őrzött engem. És ezt mondta nekem: Nagy dolog ez számodra, hogy fiamnak neveznek”. Értsd meg mit mond a nyílvessző, és hogyan választotta ki Isten. Mily boldogság, ha megsebez a nyílvessző! Ez a vessző sebezte meg azt a kettőt, akik így beszéltek: „Hát nem lángolt a szívünk – mondták –, amikor beszélt az úton és kifejtette az Írásokat?” Ha valakit beszédünk, ha valakit a Szentírás tanítása megsebez, és ha elmondhatja, „megsebzett a szeretet”, vele talán még a következő is megtörténik. De miért mondom, hogy talán? Egyértelmű mondatot idézek:

9. „Bal keze a fejem alatt és jobb keze meg fog ölelni engem.” Isten szavának a jobb kezében is és a bal kezében is bölcsesség van, s bár ez az értelmezés változatai szerint sokrétű, mégis

lényegében egy. Maga Salamon pedig a bölcsesség jobb és balkezéről tanít: „Jobb kezében van az élet hossza és évei, baljában pedig gazdagsága és dicsősége”. Balja tehát a fejem alatt van, hogy pihenhessek rajta, azaz, hogy a vőlegény karja legyen a párnám, hogy lelkem jobbik fele az Úr beszédén pihenhessen. „Bal keze a fejem alatt” Nem jó neked olyan párna, amelyet sírás követ. Ezékielnél írva van: „Jaj azoknak, akik párnát varrnak minden könyök alá”. Ne varrj párnát, ne keress máshonnan nyugalmat fejed alá, vőlegényed karja legyen fejed alatt, és mondd: „Bal keze a fejem alatt”. Ha megkapod ezt, megkapsz mindent, ami a bal kezében van. Mert bizony ezt mondod: Bal kezében gazdagság és dicsőség van, jobb kezével pedig meg fog ölelni engem. A vőlegény jobbja teljesen átölel. Jobbjában tartja ugyanis az élet hosszát és éveit, ezért hosszú életű leszel, és sok napot élsz meg a termékeny földön, amelyet Urad és Istened adományoz neked.

„Kérlek benneteket, Jeruzsálem leányai, a föld erényére és erejére.” Mít kér a menyasszony Jeruzsálem leányaitól? „Hogy keltsék fel és ébresszék fel a szeretetet.” Meddig alszik még bennetek a szeretet, Jeruzsálem leányai, leánykák? Bennem ugyan nem alszik, mert megsebzett a szeretet. Bennetek azonban, akik többek vagytok, és fiatalok vagytok még, Jeruzsálem leányai, alszik a vőlegény szeretete. Kérlek ezért benneteket, Jeruzsálem leányai, hogy keltegesseitek, sőt ne csak keltegesseitek, hanem ébresszétek is föl a szeretetet, amely bennetek lakozik. Amikor a világegyetem teremtője megalkotott titeket, szívetekbe beoltotta a szeretet magvait. Most pedig úgy, ahogyan máshol írva van, „az igazság elaludt benne”, úgy alszik bennetek a szeretet; még ezt is mondja máshol: „A vőlegény aludt, mint oroslán, mint az oroslánkölyök.” A hitetlenekben és azokban, akiknek kétségek között verdes a szíve, még alszik az isteni szó, de virraszt szentekben. Alszik azokban is, akik hullámok között hánykódnak, fölébred azonban azoknak hangjától, akik üdvözülni akarnak, mert a vőlegény fölébred. Ha ő fölébred, tüstént nyugalom lesz, tüstént lecsendesednek a hullámtömegek, parancsol az ellenszélnek, s a tengerár őrvongása lecsillapul. Amíg ő alszik, tombol a vihar, a halál és a reménytelenség. „Kérlek benneteket, Jeruzsálem leányai, a föld erényére és erejére.” De kié ez a föld? Hát azé, „akinek illata betölti a földeket, akit megáldott az Úr”.

10. „Hogy keltsétek föl és ébresszétek föl a szeretetet, ameddig csak kívánja. Unokaöcsém hangja! Íme, itt jó hegyeken szökellve.” Az Egyház mindmáig hirdeti ezt, és buzdítja a hajadonokat, hogy készüljenek fel a vőlegény fogadására, hátha eljön, és szólni akar hozzájuk. Miközben a menyasszony ezeket mondja, már jön is a vőlegény. A menyasszony rámutat ujjával, és ezt mondja: „Íme, itt jó hegyeken szökellve”. Értelmezd úgy, hogy a menyasszony, a boldog és tökéletes szellem, aki gyorsabban lát, és gyorsabban fogja föl a szó érkezését, mert megérzi, hogy a bölcsesség jött el hozzá, meg a szeretet, ezt mondja azoknak, akik nem veszik észre: „Íme, itt jó”. Imádkozzatok, hogy én is mondhassam: „Íme, itt jó”. Ha ugyanis képes leszek értelmezni Isten szavát, valamiképpen én is mondhatom: „Íme, itt jó”. Hol? Természetesen nem ott, ahol völgy, ahol sík vidék van. Hát hol jön? „A hegyeken szökellve, átugorva a dombokat.” Ha hegy leszel, föllép rád az Isten ígéje. Ha nem tudsz hegy lenni, hanem csak domb, második a hegy után, átugrik rajtad. Milyen szépen, milyen illően nevezi meg a dolgokat. Szökell a hegyeken, mert azok nagyobbak, de átugorja a dombokat, mert azok kisebbek. Nem ugorja át a hegyeket, és nem szökell a dombokon. „Íme, itt jön a hegyeken szökellve, átugorva a dombokat.”

11. „Olyan az én unokaöcsém, mint a vadkecske vagy a szarvasgida Bethel hegyeiben.” A szentírás gyakran említi ezt a két állatot, és hogy még jobban elcsodálkozzál, gyakran együtt szerepelnek. „Ezeket az állatokat fogyszd”, mondja az Írás, és rövid felsorolás után megemlíti a vadkecskét és a szarvast. Ebbe a könyvben is együtt említi a szarvast és a vadkecskét. Ugyanis valamiképpen rokonai egymásnak, közel állnak egymáshoz ezek az állatok. A vadkecske, azaz *dorcas*, igen élesen lát. A szarvas pedig elpusztítja a kígyót. Mít gondolsz, ki lehet közülünk méltó arra, hogy ezt a szövegrészt fenségének és misztériumának megfelelően értelmezze, teljes magyarázatát adva? Kérjük az Urat, hogy adja meg nekünk a képességet az írások értelmezéséhez, hogy elmondhassuk: „hogyan fejtette ki nekünk az Írásokat”. Míről van hát szó? Azon természettudósok leírása szerint, akik valamennyi állat természetét kutatják, a *dorcas*, vagyis a

vadkecske természetből veleszületett képességéről kapta a nevét. Arról nevezték el ugyanis, dorkasnak, hogy nagyon élesen lát: *oxyderkaszteron*. A szarvas pedig a kígyó ellensége és pusztítója, mégpedig úgy, hogy orrával kiszippantja őket üregeikből, és mérgükön diadalt ülve, gyönyörűséggel falja őket. Talán Üdvözítőnk is vadkecskének mondhatom éles látása és szarvasnak tettei alapján. Mik ezek a tettek? Ő is kígyókat öl, amikor lekaszabolja az ellenséges hatalmaságokat. Ezért mondhatom neki: „Te széttapostad a sárkányok fejét a vizek fölött”.

12. „Olyan az én unokaöcsém, mint a vadkecske vagy a szarvasgida Isten házának hegyein.” Bethelt ugyanis Isten házána lehet értelmezni. Nem minden hegy Isten háza, hanem csak azok, amelyek az Egyház hegyei. Mert bizony vannak más hegyek is, melyek Isten bölcsessége ellen magasodnak és emelkednek, például az egyiptomiak és idegenek hegyei. Tudni akarod, miért hasonló unokaöcsém a vadkecskéhez és a szarvasgidához Bethel hegyein? Légy az Egyház hegye, az Isten házána hegye, akkor majd eljön hozzád a vőlegény, aki olyan, mint a vadkecske és a szarvasgida Bethel hegyein. Látja, hogy egészen közel ért már a vőlegény, aki az előbb még a hegyeken és a dombok közt volt, és hasonlónak mondja őt ahhoz, aki hegyeken szökell és átugrik a dombokon.

Miután ráébredt arra, hogy megérkezett a vőlegény hozzá és a többi hajadonhoz, ezt mondja: „Nézd, ő áll a házfalunk mögött”. Ha falat építesz, és fölépíted Isten házána, eljön a házfalad mögé, „bepillantva az ablakon”. Az egyik ablak, az egyik érzékszerved, rajta keresztül néz be a vőlegény. A másik ablak a másik érzékszerved, s ezen is benéz sürgetve a vőlegény. Mert hát melyik érzékszerven keresztül nem tekint be Isten szava? Mit jelent az, hogy bepillant az ablakon, és hogyan lát azokon keresztül a vőlegény? Ezt a következő példa világítja meg: ahová nem pillant be a vőlegény, oda a halál mászik b, ahogy Jeremiásnál olvassuk: „Nézd, a halál bemászik ablakaitokon”. Ha egy asszonyra úgy nézel, hogy megkívánod, a halál tüstént bemászik ablakaidon.

„Behajolva a hálókön.” Értsd úgy, hogy a csapdák között jársz, és rád leső cselvetések között haladsz. Minden tele van hálóval, az ördög mindent hurkokkal borított be. Ha azonban Isten beszéde jön el hozzád, és kezd behatolni a hálókön: „Lelkünk, mint a madár, kiszabadul a vadászok hurkából: a hurok szétszakadt, és mi megszabadultunk. Megáldott bennünket az Úr, aki az eget és a földet alkotta”. Behatol tehát a vőlegény a hálókön, és utat készít neked. Jézus leszáll a földre, és a világ háló alá veti magát. Látván, hogy nagy embertömeg van a hálók mögött, és hogy más nem képes azokat szétépni, csak ő maga, emberi testet véve magára eljött a hálókhoz, és bár e testet ellenséges erők kötelékei tartották fogva, szétéppte azokat neked, ezért mondd: „Nézd, ő áll a házfalunk mögött, bepillant az ablakokon, behajolva a hálókön.”

Amikor majd behajol, ezt fogod magadnak mondani: Válaszol unokaöcsém és így szól: „Kelj föl, jöjj, közelségem”, utat készítettem neked, szétépitem a hálókat, így jöjj hozzám, közelségem. „Kelj föl, jöjj, közelségem, szépségem, galambom.” Miért mondja: Kelj föl? Miért: siess? Kiálltam érted a vihar rohamát, felfogtam a hullámokat, amelyek ellened irányultak. Szomorú lett a lelkem miattad, mindhalálig. Feltámadtam halottaimból, mert szétörtem a halál fullánkjit, és megoldottam az alvilág kötelékeit, ezért mondom neked: „Kelj föl, jöjj, közelségem, szépségem, galambom. Mert már a tél elmúlt, elvonult az eső, virágok láthatóak a földön.” Föltámadva halottaimból, miután legyőztem a vihart, visszahoztam a jó időt. Mivel a test rendeltetése szerint szűztől születtem, az Atya akaratából növekedtem, s mind bölcsességben, mind korban előrehaladtam: „virágok láthatóak a földön, eljött a metszés ideje”. A metszés a bűnök bocsánata. Minden ágat, amely megmarad bennem és gyümölcsöt hoz, Atyám megtisztít, hogy szebb gyümölcsöt teremjen. Hozz gyümölcsöt, a régít, ami terméketlen benned, le fogják metszeni. Mert bizony elérkezett a metszés ideje.

„Megszólal a gerle a földünkön”. Nem ok nélkül vesznek az áldozathoz gerlepárt vagy két galambfiókat, mivelhogy ezek értéke azonos; és nem is említik sehol se külön, például csak egy

galambpárt, hanem így: „gerlepár és két galambfióka”. A galamb a szent szellem. Amikor viszont a szent szellem nagy és rejtett titkokról szól, amelyeket sokan nem tudnak felfogni, akkor a „gerle” szó jelenti őt, azaz annak a madárnak a neve, amely mindig a hegyek csúcsain és a fák tetején tartózkodik. A völgyekben azonban, azaz olyan helyeken, amelyek az ember közelében vannak, galamb képét veszi föl. Mivel pedig Üdvözítőnk nem tartotta méltatlannak magához, hogy emberi testet öltson magára, és eljött a földre, továbbá mivel abban az időben sok bűnös volt a Jordán mentén, ezért a szent szellem nem gerlévé változott, hanem galambbá. Az emberek sokaságának kedvéért közöttünk szelídebb madár képében tartózkodik. Továbbá szerintem a „gerle” szó jelenti például Mózeset és bármelyik prófétát, akik a hegye közé és a sivatagokba vonultak vissza, és ott fogadták Isten szavát. „Meggzólalt a gerle földünkön, gyümölcsét a füge mutatni kezdi.” „Vegyetek példát a fügefáról. Amikor hajtása már zsendül, és levelei kibomlanak, tudjátok, hogy közel már a nyár.” Isten szava hírül akarja adni nekünk, hogy a tél után, viharok után, közeleg a lelkek aratása, ezért mondja: „Gyümölcsét a fügefa mutatni kezdi, a szőlő virágozik és illatot áraszt.” Ha a szőlővesszők már virágba borulnak, elérkezik majd az az idő is, amikor a szőlő megéri.

„Kelj föl, jöjj, közelségem, szépségem, galambom.” Azt, amit fentebb megmagyaráztunk, a vőlegény mondja, de a hajadonok nem hallják, csak a menyasszony. Szeretnék azonban már hallani azokat a szavait, amelyeket a menyasszonynak mond: „Kelj föl, jöjj, közelségem” – nem hívja a hajadonokat, s nem mondja: keljtek föl, hanem: „Kelj föl, jöjj, közelségem, szépségem, galambom, és jöjj, galambom, a szikla boltja alá.” Mózeset is a szikla boltja alá állította az Úr, hogy hátulról láthassa Istent a fal védelme alatt. Először jöjj el arra a helyre, amely a fal előtt van, azután beléphetsz oda, ahol a sziklafal van. „Mutasd meg nekem arcodat!” Egészen a mai napig hasonlókat mondanak a menyasszonynak. Mert előzőleg még nem merte felfedett arccal szemlélni Isten dicsőségét. Mivel azonban már felékesítette magát és felkészült, ezeket a szavakat hallja: „Mutasd meg nekem arcodat!” A hangja ugyanis még nem volt annyira kellemes, hogy megérdemelte volna, hogy ezt mondják neki: „Hadd hallom hangodat!” Mikor azonban megtanult beszélni – hallgass, Izrael, és figyelj, és tudja, mit mondjon, kellemessé lett a hangja a vőlegény számára e prófétai kijelentés szerint: „Kérésem legyen kellemes neki!” Ekkor a vőlegény ezt mondja neki: „Hadd hallom hangodat, mert a hangod kellemes!” Ha megnyitod ajkadat az Isten beszédének, ezt mondja majd neked a vőlegény: „Édes a hangod, és az arcod ékes!” Ezért hát keljünk fel, és kérjük az Urat, hogy méltók lehessünk a vőlegény szavára, Jézus Krisztus bölcsességére, akinek dicsőség és uralom örökkön-örökké. Ámen.